

Erik Lindgren

Posthistoria från Skärkinds härad i Östergötland

Posthistorisk skriftserie 279

Innehåll

	sid
Föord	3
Gistad	5
Gårdeby	12
Halleby	11
Skärkind	12
Yxnerum	6
Östra Ryd	9

Förord

I detta häfte följer jag min länge använda princip att avgränsa områdena geografiskt efter den gamla judiciella indelningen i härader. Jag har valt att nu försöka berätta litet om postens utveckling på gräsrotsnivå i Skärkinds tämligen lilla härad. Det omfattar bara fem socknar, inbäddade mellan Hammarkinds och Bankekinds härader, vilka jag har berört redan i nr 276 resp 228 av posthistorisk skriftserie.

Det var under 1870-talets mitt som man på andra håll bl a kan notera tillkomsten av åtskilliga poststationer på grund av att postverket övertog ansvaret för kronobrevbäringen. Därefter följde så småningom en tillväxt ekonomiskt, sedan finanserna hade stärkts efter en påtaglig försvagning under 1870-talet. Inom det område som berörs av denna skrift öppnades bara två poststationer på grund av kronobrevbäringsreformen, men en socken, nämligen Gistads, hade redan tidigare fått en poststation på grund av östra stambanans tillkomst.

Tyvärr har jag måst avhända mig det grundmaterial som jag haft förmånen att disponera efter min pensionering. På grund av platsbrist vid postregionen i Växjö förvaras det sedan oktober 1995 vid postens centralarkiv i Stockholm. Jag har numera endast möjlighet att i viss mån bearbeta mina grundläggande anteckningar och påbörjade skrifter. De avser Skåne och Östergötland. Jag har nu kommit en god väg in i det sistnämnda landskapet.

Sedan jag började ägna mig åt posthistorisk forskning på 1970-talet har posten genomgått mycket stora förändringar. Jag tänker därvid inte bara på ändringar i den regionala indelningen som t ex omorganisationer med den interna beteckningen PVO och den följande CRU utan också på vissa ändringar som föregick monopolets formella upphörande 1992 och övergången till bolag 1994. Vid 1992 års ingång genomfördes sålunda en divisionalisering av Posten.

Därigenom ändrades förhållandena bland annat så att det på större orter finns olika chefer för de olika divisionerna. De mindre postkontoren har ingen formell chef utan en eller flera tjänstemän som lyder under chefen för brevet eller chefen för bank- och kassadivisionen på en större ort inom regionen. Med denna förändring har jag funnit det utsiktslöst att försöka få fram namn på dem som i realiteten varit platschefer på de olika postkontoren efter 1990-talets ingång. Även tidigare uppgifter har visat sig svåra att få fram, bland annat på grund av ändrad form för personalbokföring under 1970-talet.

För var och en av postorterna söker jag berätta något om utvecklingen, tillkomsten och avvecklingen och om något av skeendet under deras existensperiod. Jag söker i första hand berättelser på "gräsrotsnivå". Allt är hämtat från Postens centralarkiv eller ur Ernst Grapes bok POSTKONTOR OCH POSTMÄSTARE. Om vid något tillfälle annan källa utnyttjas, anger jag det i texten.

Naturligtvis är det inte fråga om att beskriva postens utveckling i sin helhet på de olika orterna. Det blir i stället exempel på händelser av varierande slag som i någon mån belyser problem som uppstår i relationerna mellan Posten och samhället eller mellan Posten och dess anställda. I den mån jag lyckats få fram namn på poststationernas föreståndare och uppgifter om vid vilka tidsperioder de arbetat, har jag lämnat sådana uppgifter konsekvent. För järnvägspoststationer nämner jag dem som formellt hade postansvaret även om själva sysslan överläts på annan i järnvägens tjänst.

Skrifterna i posthistorisk serie tillverkas med hjälp av en ordbehandlare, en kopiator och en ljuslåda för montering, allt av enklaste slag. På grund av att ämnet är så speciellt eller "smalt", som man brukar säga, blir efterfrågan mycket liten. Antalet distribuerade exemplar av varje skrift brukar variera mellan 5 och 15. Någon gång har det hänt att upplagan blivit större. Förlagan förvaras och kan användas för tillverkning av flera exemplar vid eventuellt kommande förfrågningar.

De olika orterna presenteras i den ordning de fått fasta postanstalter, tidsmässigt sett. De två poststationer som har tillkommit samtidigt, presenteras inbördes i bokstavsordning. I mina skrifter har jag hittills försökt ange någorlunda exakt datum för organisationsförändringar och händelser som jag velat belysa. I många fall har sådan precision troligen inte någon betydelse, när det gäller längre tidsperioder. Det finns vissa uppgifter som i extrema fall kan ha betydelse för samlares värdering av frimärken med tydliga datumstämplar. Därför försöker jag vara exakt i fråga om start- och slutdatum för poststationer (postkontor).

Någon gång anger jag poststyrelsens diarienummer för ärenden ur vilka uppgifter kan hämtas om utvecklingen. För dem som önskar fördjupa sig underlättas därmed vidare forskning vid besök på Postens centralarkiv i Stockholm. I citat moderniserar jag stavningen men gör inga ingrepp i texten.

Under förberedelserna för avskaffande av kronobrevbäringen hette det bl a i 1873 års riksdagsbeslut att en poststation skulle öppnas i varje socken. Den tillagda brasklappen "om så behövdes" märktes i Östergötland. Sålunda godkände poststyrelsen inte upprättade förslagskontrakt om ett dussintal poststationer, när det definitiva beslutet om 1875 års nya organisation fattades den 10 december 1874.

Denna skrift berör som nämnts två poststationer som kom till 1875 vid den stora rusningen efter kronobrevbäringsreformen. Båda lyckades de överleva indragningsvågen på slutet av 1870-talet och därefter hålla sig kvar till länge efter andra världskriget.

Erik Lindgren

1872-10-16--1966-05-31

Gistad

Poststationerna, den till antalet största gruppen av de olika slag av postanstalter som funnits i den postala terminologin, kunde delas upp i lantpoststationer och järnvägspoststationer.

De sistnämnda blev efter hand en stor grupp och omfattade som mest mer än 1400. Gruppen existerade under omkring 130 år, ehuru det fanns ytterst få förenade post- och järnvägsstationer efter 1968. Den 12 maj det året införde postverket en helt ny transport- och sorteringsorganisation. Den 29 mars 1996 gick den sista postkupén och därmed var järnvägspostens historia all. Det innebar dock inte att postverket i alla avseenden gick från samarbetet med SJ.

Från den 16 februari 1863 tillämpades en överenskommelse mellan dåvarande SJ och postverket, som vid presentationen fick följande lydelse i utdrag:

"Med undantag endast för Södertelje övre station ävensom alla de orter, å vilka finnes postkontor eller postexpedition, bliva vid samtliga Statens järnvägsstationer även inrättade poststationer, vilka i allmänhet och där ej särskilt annorlunda förordnas, förestås av stationsinspektör, stationsmästare eller annan järnvägstjänsteman på stället".

Överenskommelsen hade föregåtts av omfattande skriftväxling och mer eller mindre på prov hade anordningen med förenande av post- och järnvägstjänst redan börjat. Två skånska järnvägspoststationer hade öppnats den 15 november 1862 (Osby och Hästveda) och i Västergötland finns flera intressanta exempel. I Vårgårda finner man den absoluta pionjären när det gäller förenade poststationer.

Det statliga järnvägsbyggandet i Sverige kan sägas ha börjat den 30 april 1855, då de första spadtagen togs för Västra stambanan. Ett kungligt brev som kom mer än ett år senare, den 19 augusti 1856, stadfäste riktlinjerna för stambanenätet. Enligt detta skulle fem stambanor anläggas, vilka nedan anges med start- och öppningsdatum:

1. Västra stambanan, Stockholm-Göteborg. 1855-04-30 -- 1862-11-08
2. Norra stambanan, Stockholm-Riksgränsen. 1863-12-01 -- 1902-11-15
3. Nordvästra stambanan, Laxå-Charlottenberg. 1863-07-01 -- 1871-11-19
4. Östra stambanan, Katrineholm - Nässjö. 1863-07-01 -- 1874-11-23
5. Södra stambanan, Malmö - Falköping. 1855-05-01 -- 1864-12-01

Överenskommelsen mellan postverket och SJ om samarbete genom förening av post- och järnvägsstationer följdes efter hand också av överenskommelser mellan postverket och andra järnvägsföretag. Långt ifrån alla församlingar var med på att järnvägar stakades genom eller intill socknens kyrkby och det finns gott om exempel på att avståndet från kyrkbyn till den närmaste järnvägsstationen blev flera kilometer. Men poststationer i kyrkbyarna låg illa till när det gällde att få behålla poststationen där, sedan tågen började gå. De flesta drogs in och man kan utan överdrift säga, att det hörde till undantagen att kyrkbyn fick ha sin poststation kvar i sådana fall.

När järnvägen drogs genom själva kyrkbyn, blev poststationen (oftast med oförändrat namn) flyttad till järnvägsstationen och lantpoststationens föreståndare blev av med sitt arbete i postens tjänst. Några sådana fall kan inte exemplifieras i denna skrift.

Systemet med förenade post- och järnvägsstationer började avvecklas i takt med järnvägsnedläggelserna eller S.J:s obemanning av små stationer. Den nya sorteringsorganisationen från den 12 maj 1968 bidrog till att många förenade post- och järnvägsstationer försvann. Under 1970-talet avvecklades denna form av samarbete helt och hållet. Det fanns några järnvägsstationer i vilka det övergångsvis organiserades postställen i stället för poststationer. På en station tillämpades en ovanlig anordning, nämligen biljettförsäljning till tågen av funktionären vid poststället ("postkontoret" från 1986). Det var i värmländska Fagerås, där "postkontoret" drogs in den 31 mars 1992.

Gistad vid östra stambanan var en av de platser där man helt följde 1863 års överenskommelse. Den 47 km långa delsträckan mellan Norrköping och Linköping öppnades för allmän trafik den 16 oktober 1872 och samtidigt inrättades en poststation i järnvägsstationen. Sven Svensson fick ta ansvar för både post- och järnvägsförordning. Efter sin avgång 1882 följdes han av nedan uppräknade järnvägsmän till poststationens indragning med maj månads utgång 1966:

Per Jönsson (1882-1907), August Wilhelm Sahlin (1907-1910), Adolf Fredrik Aspén (1910-1917), Carl August Hjalmar Rydberg (1917-1923), Frans Oskar Holmberg (1924-1931), A J:son Dickman (1931-1935), Oskar Lindmark (1935-1938), Ernst Rickard Elvbring (1938-1943), Karl Theodor Bengtsson (1943-1946), Carl Erik Cederholm (1946-1947), Ernst Leonard Carlsson (1947-1950), Oskar Vilhelm Rundblom (1950-1951), Anton Georg Sandell (1951-1955), Gustav Harald Valentin Gustafsson (1955-1959), Nils Olov Gunnar Lindman (1959-1966).

När kronobrevbäringsreformen genomfördes i Östergötland från 1875 års ingång blev Gistad en naturlig utgångspunkt för en postföringslinje till Atvidaberg förbi Björsäter och Bersbo. Från Atvidaberg fortsatte linjen till Gamleby via poststationerna i Kolsebro och Överum. Vidare inrättades en postlinje från Gistad till Yxnerum genom Skärkinds, Gårdeby och Östra Ryds socknar. Denna förändring medförde merarbete för järnvägsstationens föreståndare Sven Svensson, något som speglas i hans ansökan om förhöjning av årsarvodet för postsysslan. Ansökan återges i förminskad kopia på nästa sida. Illustrationen med beteckningen "stämpelpapper" avser den avgift som följde på ansökningar av detta slag, mestadels i ena kanten klistrade på ansökningshandlingar.

Postinspektör P Ch Bergman vitsordade att det var skäligt att höja Svenssons ersättning för postarbetet och skrev till poststyrelsen den 13 februari 1875, att det var ostridigt, "att göromålen vid denna poststation med detta år betydligt tilltagit genom inrättande av därifrån utgående tvenne nya postlinjer". Sedan poststyrelsen rådgjort med styrelsen för statens järnvägs- trafik, medgavs förhöjning av årsarvodet från 360 till 420 kr. Dessförinnan hade poststyrelsen gjort jämförelser med omsättningen vid ett par andra förenade post- och järnvägsstationer med likartade problem, nämligen Kilsmo och Pålsboda, där frimärksomsättningen dock varit väsentligt högre.

Postföringen på 1870-talets lokala eller regionala landsvägspostlinjer begränsades i allmänhet till två turer i veckan. Ett stort antal representanter för befolkningen i Gårdeby och Östra Ryds socknar tyckte det var för litet och skrev den 4 augusti 1876 bl a följande till poststyrelsen:

"Då emellertid med de anspråk som nu förefinnes med avseende å nödvändigheten att kunna hastigt meddela sig med dem som antingen förse lantbrukaren med de förnödenheter varav han ständigt är i behov eller med dem som konsumera de produkter som av honom frambringas, det måste vara klart för en var som nödgas föra något så när vidlyftigt brevväxling att en sådan anordning varigenom post kan utväxlas endast två gånger i veckan är alldeles otillfredsställande, våga undertecknade korrespondenter boende intill nämnde postlinje vördsammast anhålla, att Kungl. Poststyrelsen täcktes så anordna, att postföringen å nyssomförmalde postlinje måtte varda utsträckt till tre gånger i veckan fram och åter sålunda, att posten avginge och ankomme till Gistad varje måndag, onsdag och lördag".

Ärendet förefaller inte ha blivit föremål för någon remiss. Det antecknades som inkommet till poststyrelsen den 5 september 1876. Redan den 11 september försågs det vid föredragning i poststyrelsen med anteckningen "ansågs ej för närvarande böra till vidare åtgärd föranleda". Det skulle dröja ett par decennier innan postverkets finanser kunde tillåta större frekvens i postföringen på de mindre postlinjerna.

*Hans Kongl. Generalpoststyrelsen
vägar jag ödmjukligen anhålla, om förhöjning
af det arvodet jag såsom poststationsföreståndare
uppjebär. Från det med detta år början, har här
tillkommit tvänne landsvägsposter, hvaran var
göromålen derigenom betydligt ökats.*

Gistad Station den 8 Februari 1875.

S. Svensson

1875-01-01--1964-06-30

Yxnerum

Organisten Pehr Kärnell utsågs till föreståndare för den poststation som med 1875 års ingång öppnades i Yxnerum. Hans årsarvode fastställdes från början till 100 kr, vilket var det lägsta som betalades till någon av föreståndarna vid de poststationer som samtidigt öppnades inom Hammarkinds och Skärkinds häraders fögderi. Bäst "betald" blev då handlanden Carl Palmgren i Börrum, som fick 300 kr i årsarvode, medan hans kollega på S:t Anna, handlanden A G Ekberg fick lika litet som Pehr Kärnell i Yxnerum.

Kärnell tyckte sig vara för lågt avlönad med hänsyn till arbetets omfattning och begärde efter ett år att få arvodet höjt till 200 kr. Sedan poststyrelsen avslagit denna begäran, skrev han den 11 mars 1876 och sade upp kontraktet. Nu kopplades länsstyrelsen in på frågan om en ny föreståndare och på förfrågan däriifrån uppgav kronofogde Arklund den 1 maj 1876 *"att, utom nuvarande föreståndaren för Yxnerums poststation, ingen annan därtill lämplig person finnes på stället mera än Inspektorn på Borkhult Alexander Ferdinand Claesson som, med Husbondens begivande, lovat övertaga ifrågavarande befattning, dock icke för den lilla lön, som därtill nu är upptagen eller 100 kronor, enär Claesson fordrar dubbelt eller 200 kronor. Och är nuvarande ringa avlöning, för därvarande betydliga uppässning och göromål, egentliga anledningen till nuvarande, mycket lämplige, postföreståndaren P Kärnells avsägelse; helst Yxnerums eller Borkhults poststation redan är rätt betydlig och medtager mycken tid."*

Det ligger nära till hands att tro att Kärnell efter det omdömet skulle få vara kvar som föreståndare med ett till 200 kr höjt årsarvode. Så blev det också. Men hans tid vid posten blev ändå begränsad, inte, som man skulle kunna tro, genom indragning av poststationen vid den följande besparingskampanjen utan på grund av poststationens flyttning. Besparingskampanjen hade sin grund i poststyrelsens cirkulär den 27 september 1875, enligt vilket postförvaltarna skulle lämna statistiska uppgifter till poststyrelsen för att poststationernas lönsamhet skulle kunna bedömas. Visserligen var årsförsäljningen av frimärken vid Yxnerum bara omkring 240 kronor, men postmästarens här återgivna verbala anmärkning om poststationens kunder bidrog till att poststyrelsen skrinlade eventuella tankar på dess indragning:

"Här finns pastorsexpedition och fjärdingsman. I anseende till dess avskilda läge från andra postlinjer kan stationen antagligen icke undvaras för ortens behov".

Upprinnelsen till att Kärnell blev av med sitt arbete som postman finner vi i stället i det brev som disponenten J W Blomén vid Borkhults bruk skrev till poststyrelsen den 8 oktober 1879. Han framhöll däri att bruket var beläget *"utmed den väg som postbudet numera skall passera"* och att av socknens 13 mantal innehade bruket mer än de nio samt dessutom svarade för den största brevväxlingen. Han hemställde att poststationen skulle flyttas två kilometer västerut från Yxnerums kyrka till Borkhults brukskontor.

Den postföring som användes vid poststationens start 1875, ägde rum landsvägsledes från Östra Ryd. När järnvägssträckan Norsholm-Åtvidaberg togs i bruk för allmän trafik i november 1878, ändrades postgången. Posten till Yxnerum började nu transporteras med tåg till Björsäter och däriifrån till fots på landsvägen till Yxnerum. Här hämtade bygdens invånare sina brev och tidningar på poststationen i klockarens bostad. Gudstjänstbesökare kombinerade naturligt sin färd till och från sockenkyrkan med posthämtning, särskilt som prästen kungjorde från predikstolen vilka som hade post att hämta. Borkhults bruk höll sig emellertid med en egen postväska, vilken hämtades hos klockaren varje postdag, dvs torsdags- och söndagsmorgnar, sedan posten kommit till Yxnerum på kvällen före. Postföraren passerade sålunda Borkhults bruk varje onsdags- och lördagseftermiddag och disponent Blomén på bruket tyckte efter en tid att det var att "gå över ån efter vatten", när bruket måste låta hämta posten i kyrkbyn dagen efter att den strukit tätt förbi bruket.

Disponenten förutsåg att det skulle komma invändningar mot hans förslag att flytta poststationen från kyrkbyn till bruket och valde att argumentera i förväg i sitt brev till poststyrelsen på bl a följande sätt:

"Poststationens nuvarande närhet till sockenkyrkan medför den förmånen att församlingsborna kunna sön- och helgdagar hämta sin post samtidigt med kyrkogången; men emot detta förhållande talar att de flesta af församlingens innevånare äro underhavande till Borkhults bruk och kunna således hava tillfälle oftare att hämta sina brev därest postkontoret förlägges vid Borkhult..., att vid bruket finnes handelsbod, samt att i och för bruksrörelsen många personer besöka stället och då samtidigt kunna bliva i tillfälle att å postanstalten inlämna och avhämta postförsändelser".

Brevet avslutades med erbjudande från bruket att för samma avlöning som klockarens sköta en poststation vid bruket och ansvara för postförslingen mellan Björsäter och Yxnerum tre gånger i veckan. Poststyrelsen skrev med anledning av framställningen till länsstyrelsen i Linköping, varifrån kronofogden tillfrågades. Han menade att hinder inte mötte för bifall under förutsättning att bruket också iklädde sig skyldigheten att varje söndag befordra kyrkoposten mellan den blivande poststationen och Yxnerums kyrka i båda riktningarna. Länsstyrelsen anslöt sig till detta och utan att fråga efter poststationsföreståndare Kärnells inställning gav poststyrelsen instruktioner till postinspektören. Däriifrån anmäldes i ett brev den 4 december 1879 att det efter järnvägens tillkomst gällande kontraktet med Kärnell om postföring på linjen Björsäter-Yxnerum samt det äldre kontraktet om poststationsföreståndaresysslan hade blivit uppsagda. Den formella uppsägningstiden, tre månader, iaktogs, och därför kunde poststationen flyttas från och med mars månads ingång 1880.

Bruksinspektör Alexander Ferdinand Claesson lämnade befattningen som poststationsföreståndare till disponenten Wilhelm Hasselgren 1883. Redan år 1886 blev det skifte igen genom att bruksförvaltaren Arvid Andersson tog över. Denne lämnade sin befattning vid bruket samma höst och hans efterträdare, bruksförvaltaren Adolf Oscar Stigman blev poststationsföreståndare från den 1 oktober 1886.

Frågan om postföringen mellan Björsäter och Yxnerum kom att belysas år 1896, då Stigman uppgav sig inte ha något kontrakt om den delen av sina uppgifter. Någon på bruket hade tydligen "av bara farten" tagit med posten vid av bruket ändå företagna färder på sträckan. Kostnaden för ett särskilt postföringskontrakt skulle belasta postkassan för mycket och nu fördes indragning av poststationen på tal. Då skrev disponenten i ett brev den 28 september 1896 bl a följande till postinspektören:

"Till svar å ärade av den 22 dennes får meddela att hellre än att poststationen Yxnerum, till stort men för hela orten, skulle indragas, må Borkhults bruk åtaga sig postföringen emellan nämnde station och Björsäter, om intet annat anbud inlämnas, dock med någon förhöjning av legan, förslagsvis från 200 till 250 kr per år".

Postföringsfrågan löstes nu genom ett nytt kontrakt med bruket och senare med privat person. Föreståndarskapet överflyttades år 1905 på fröken Ester Svensson. Hon sade upp sig redan den 27 december 1907 att gälla från och med första kvartalet 1908.

Nu blev det tal om att flytta tillbaka poststationen från bruket till kyrkbyn. Mot detta vände sig naturligtvis inte bara bruket utan också dem som bodde i dess närhet. Carl Spjuth i Borkhult skrev den 10 februari 1908 till poststyrelsen bland annat att den mest centrala belägenheten för poststationen var Borkhult och tillade:

"Skulle stationen förflyttas till kyrkan, kommer byarna Drängsbo, Ristskeda, Salve och Vegalla m fl att få väsentliga svårigheter för erhållande av sin post, enär innevånarna i dessa byar sällan haft anledning besöka kyrkan andra dagar än söndagar, då de däremot ofta besöka Borkhult, där handelsbod och kvarn m m äro befintliga. De i trakten av kyrkan bosatta personerna hava sin postfråga redan bekvämt ordnad genom inrättandet av lantbrevbäringen Borkhult-Yxnerum-Fröjerum."

Till detta tog postinspektionen hänsyn och ett förslagskontrakt sändes till poststyrelsen avseende handlanden Olof Gottfrid Svensson i Borkhult. Dennes begäran om 400 kr i årsersättning godkändes av poststyrelsen. Det fanns emellertid konkurrens och postinspektionen uppgav följande:

"Kommunalordföranden Martin Leinar, bosatt vid det tre kilometer bortom Borkhult (från Björsäter räknat) belägna Östantorp, har ingivit anbud att mot arvode av 300 kr per år förestå densamma. För den händelse poststationen bleve flyttad till Östantorp har emellertid postföraren å linjen Björsäter-Yxnerum betingat sig en årlig förhöjning i postförarlegan av 100 kronor. Poststationens flyttning skulle således icke innebära någon minskning i postverkets utgifter. Härtill kommer att vederbörande kronofogde ansett Östantorp med hänsyn till läget olämpligt som plats för Yxnerums poststation".

Handlanden behöll nu poststationen i sin affär intill bruket och efter hans död i december 1921 övertog fru Hilma Sigrid Teodora ansvaret till och med mars 1926. Därefter övergick kontraktet på handlanden Olov Ivar Svensson under de följande åren. Affärsinnehavaren Stig Erik Wisén följde denne under perioden 1942-1949 och "siste man på skansen" blev från den 1 juli 1949 Yngve Axelsson. Poststationen drogs in med juni månads utgång 1964.

1875-01-01--1973-09-29

Östra Ryd

Den andra av de två poststationer, som öppnades inom Skärkinds härad med 1875 års ingång som ett resultat av beslutet om att postverket skulle ta över ansvaret för kronobrevbäringen, förlades till Östra Ryd. Där antogs skolläraren Martin Fries med en ersättning av 200 kr per år för bestyret med poststationen.

Skärkinds härad bildade tillsammans med Hammarkinds härad ett fögderi. Det var på sätt och vis en omaka kombination, för Hammarkinds härad var till ytvidden stort, medan Skärkinds nog så litet. Totalt fick de båda häraderna åtta poststationer tillsammans genom kronobrevbäringsreformen.

Martin Fries satt lugnt kvar som föreståndare även under de omvälvande åren närmast efter kronobrevbäringsreformen. Det blev sålunda inte tal om indragning efter sparsamhetskampanjen 1876 som dikterades av ett cirkulär i september 1875, av vilket ett utdrag återges på nästa sida. Två år senare fördes diskussioner om poststationsindragningar med anledning av att lantbrevbäring skulle införas. Detta påverkade inte heller status för poststationen i Östra Ryd.

Den flyttades emellertid från skolan till affären den 1 augusti 1902, då handlanden Lars Gustaf Persson Hagström tog över ansvaret för posten. Det var inte någon lyckad förändring och redan från 1903 års ingång finner vi byggmästaren Karl Axel Thorén som föreståndare, alltså med 200 kr i årsarvode.

Vera Anna Linnéa Andersson blev anställd som föreståndare den 1 november 1939. Med 1970-talets rationaliseringsiver, då bl a fackorganisationerna strävade efter tjänstemannaanställning för all personal, skulle poststationer, vilka ju grundades på avtalsanställning avvecklas. I den mån de inte kunde dras in, byttes de i allmänhet mot sk postställen.

För poststationen Östra Ryd blev det indragning den 29 september 1973.

KONGL. GENERALPOSTSTYRELSENS
1875. CIRKULÄR. N° XXII.

48.

Till samtliga postförvaltare,

rörande möjligen i fråga kommande indragning af en del poststationer.

Sedan Riksdagen bifallit Kongl. Maj:ts den 30 januari 1873 gjorda framställning om den ordinarie kronobrefbäringens ersättning med nya postgångar, samt med anledning häraf Kongl. Maj:t den 6 juni samma år åt Generalpoststyrelsen i nåder uppdragit att, efter samråd med Kongl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvande, anordna de nya postgångar som till ersättande af den ordinarie kronobrefbäringen befunnos erforderliga,

har, under loppet af nästlidne åren samt förra hälften af innevarande år, den beslutade förändringen i sättet för kronobrefvens fortskaffande blifvit genomförd inom Rikets samtliga län, med undantag endast för några få härader och fögderier, inom hvilka äldre, rörande kronobrefbäringen afslutade, kontrakt, hvilka icke kunnat genom uppsägning häfvas, lagt hinder i vägen för Postverkets fullständiga öfvertagande redan nu af kronobrefvens befordran.

Någon erfarenhet rörande dessa förhållanden bör deremot, åtminstone i de flesta fall, hafva vunnits efter utgången af innevarande år.

Då bör äfven komma under ompröfning, huruvida icke å en del orter, der portouppbörderna varit synnerligen obetydlig, behovet för vederbörande tjänstemän och betjente af tillfälle till regelbunden postutväxling må kunna tillgodoses genom anordningar som blifva för postkassan mindre kostsamma.

Generalpoststyrelsen uppdrager fördenskull åt vederbörande postförvaltare att, efter utgången af innevarande år, till Styrelsen inkomma med uppgift å de underlydande poststationer vid hvilka portouppbörderna varit synnerligen obetydlig.

För hvar och en sådan poststation skall — särskildt hvad angår senare hälften af innevarande år och särskildt för hvart och ett föregående halfår, derunder stationen varit i verksamhet — angifvas så väl uppbörderna i dess helhet, som ock beloppet af

de vanliga frimärken

och de tjänstefrimärken som blifvit genom poststationen afyttrade,

den lösen för ofrankerade eller ofullständigt frankerade försändelser som genom stationen uppburits,

och de Postverket tillkommande afgifter för tidningar och tidskrifter som genom stationen förskrifvits,

äfvansom antalet värdeförsändelser som från stationen afärdats.

1878-11-18--1943-02-28

Halleby

Den 20 november 1878 öppnades den 42 km långa järnvägssträckan Norsholm-Åtvidaberg för allmän trafik. Järnvägsbefälet fanns på plats tidigare och enligt arkivhandlingar öppnades poststationerna i Halleby och Skärkind den 18 november. Till föreståndare för den förenade post- och järnvägsstationen i Halleby antogs Johan Carlsson. Under hela sin existensperiod fanns posten kvar i järnvägsstationen. Följande personer finns antecknade som ordinarie innehavare av befattningen som föreståndare: Johan Carlsson (1878-1879), Peter Andersson (1879-1882), Anders Persson (1882-1918), Adolf August Kindgren (1919-1922), Wendela Olivia Carlsson (1922-1926), Signe Elisabet Fridh (1926-1934), Astrid Ingeborg Josefina Jonsson (1934-1938) och Elin Augusta Josefina Lundkvist (1938-1943).

Poststationen drogs in med utgången av februari 1943 (diarienummer 1 b 1246/42) på grund av olönsamhet. Dess indragning hade varit på tal redan i samband med en besparingskampanj under depressionsperioden på 1930-talets början (diarienummer 1 b 1932/1270). Vid det tillfället undersökte man förutsättningarna för att aveckla alla poststationer som hade högst 500 kr i årlig uppbörd. Inom östra distriktet rörde det sig om 23 poststationer, av vilka de flesta klarade sig undan "geddesyxan" den gången.

Massindragning av poststationer ej påtänkt.

STOCKHOLM, söndag. (Press.) Inom generalpoststyrelsen överväger man f. n. en rationaliseringsfråga, som vållat en hel del oro både bland allmänheten och hos de postfunktionärer, som komma att beröras av de ifrågasatta indragningarna. Det gäller de "småsmå" poststationernas vara eller icke vara. Man har infortrat yttranden från postdirektörerna, huruvida någon eller några av de poststationer, som ha en årlig uppbörd av högst 500 kr., anses böra bibehållas, indragas eller utbytas mot stationära lantbrevbärningar. Över hundratalet postanstalter i landet komma under det fatala 500-kronorsstrecket, men därmed är ingalunda sagt, att alla eller ens huvudparten af dem skola försvinna.

Pressreportage har hört sig för i generalpoststyrelsen om frågans läge. På vederbörligt håll inom styrelsen synes man närmast vara böjd att betrakta det som en liten indiskretion av trafik-tjänstemännens fackorgan att ge offentlighet åt denna utredning, synnerligast som densamma är så långt

ifrån slutförd, att man blott fått in ett par tre yttranden. Först om några månader väntas utredningsresultatet vara klart. Postdirektionerna torde emellertid inte vara så värst pigga på indragning av de postanstalter det här gäller, och då även vederbörande korrespondenter gärna vilja behålla dem, är det all anledning förmoda, att styrelsen kommer att gå mycket varsam fram vid den ifrågavarande rationaliseringen. Sannolikt blir det blott några få av de "småsmå", d. v. s. de allra obetydligaste i ekonomiskt avseende, som försvinna. Dessutom innebär det långt ifrån alltid en försämring av postförhållandena, om en liten poststation indrages, framhåller man. Om man nödgas tillgripa en sådan åtgärd, ordnar man givetvis med kompensation i en eller annan form, t. ex. stationär lantbrevbärning, lösväskbefordran o. s. v.

De poststationer i Östra distriktet, som ha högst 500 kr. i årlig uppbörd, äro följande: Halleby, Sproge, Basthult, Ekeryd, Lillie, Bosebo, Högsten, Ödhult, Spångenäs, Tista gård, Flaten, Fröskelås, Stortorp, Väderum, Ventzelholm, Vackerslätt, Skurugata, Blägda, Hädinge, Almnäs, Harsjön, Bankertorp och Slättfall.

1878-11-18--1964-09-26

Skärkind

Även poststationen i Skärkind fanns under hela dess existensperiod i järnvägsstationen med början den 18 november 1878. Följande järnvägsmän har antecknats såsom föreståndare på ordinarie stat: Knut Robert Carlberg (1878-1879), Per Ysberg (1879-1880), Nils Svensson (1880-1892), Carl Leonard Söderberg (1892-1919), Viktor Hjalmar Thyll (1920-1933), Anders Alfred Andersson (1933-1949) och Karl Hjalmar Jonsson (1949-1964).

Efter indragningen den 26 september 1964 fanns under en övergångsperiod på drygt fem år ett postombud som förstärkning åt den lantbrevbärare, som ersatte poststationen. Posten dit expedierades till och med maj 1966 från Gistad och under tiden juni 1966 - december 1969 från Lingham.

En framställning till poststyrelsen i augusti 1876 från företrädare för Skärkinds, Gårdeby, Östra Ryds och Yxnerums socknar om att få postföringen från Gistad vid östra stambanan utökad från två till tre gånger i veckan lämnades utan åtgärd vid föredragning i poststyrelsen den 11 september. En viss del av området fick väsentliga förbättringar genom tillkomsten av järnvägen Norsholm-Åtvidaberg, medan andra kände sig missgynnade. Ett exempel på detta återges i följande avsnitt om Gårdeby.

Ej poststation

Gårdeby

Vid kommunalstämman med Gårdeby församling den 17 december 1894 behandlades ett av skolläraren E Andersson *"väckt förslag om att Gårdeby församling skulle, med fästat avseende å den stora olägenheten att poststation icke finnes inom socknen, ingå till Kungl. Generalpoststyrelsen med anhållan om beviljandet av ett årligt anslag till avlöning åt lämplig person, hos vilken in- och utlämning av post för befordran i socknens postväska kunde äga rum"*.

På stämmans uppdrag skrev skollärare Andersson den 12 januari 1895 till poststyrelsen. Av brevet framgick det att Andersson haft hand om postväskan och lämnat ut respektive tagit emot post från församlingsborna. Han skrev: *"De som hava brev och tidningar hava därför betalt en liten avgift varje år, men många betala aldrig något. På senare tiden hava många klagat över att de ej finge i likhet med andra församlingar sin post fritt utan någon lösen vid kyrkan, och emedan posten här nu är ganska stor, vadan det är mycket arbete och besvär att sköta den, så hava vi beslutat ingå till Kungl. Generalpoststyrelsen med ovannämnda anhållan om bidrag"*.

Under den följande remissbehandlingen begärde poststyrelsen uppgift om *"en lämplig person vid, eller i närheten av Gårdeby kyrka, att tillhandagå allmänheten med förmedling av post till och från poststationen i Skärkind"*.

Poststationsföreståndare Carl Söderberg i Skärkind tillstyrkte bifall till lämpligt bidrag men namngav ingen som skulle åta sig uppgiften. Postmästare Gustaf Adler i Norrköping ansåg däremot *"Gårdeby lilla kommun i postalt hänseende vara betydligt bättre lottat än många andra sådana, därigenom att posten mellan Skärkind och Östra Ryd, som trenne gånger i veckan passerar Gårdeby kyrka, medför utan ersättning kommunens postväska, då däremot större kommuner såsom Dagsberg, Krokek m fl, måste förutom att ombesörja väskans skötande även bekosta densamma forslande till och från postanstalt"*.

På postmästarens och sedermera även postinspektionens förslag beslöt poststyrelsen den 13 april 1895 att framställningen inte skulle föranleda till vidare åtgärd.